

POSTANOWIENIE

Dnia 19 lutego 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Ewa Stryczyńska

w sprawie z odwołania A. I.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Elblągu
o prawo do emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 19 lutego 2025 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
z dnia 23 listopada 2023 r., sygn. akt III AUa 889/23,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Elblągu, wyrokiem z 15 czerwca 2023 r. zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Elblągu z 6 kwietnia 2022 r., w ten sposób, że przyznał ubezpieczonej A. I. prawo do emerytury od 24 października 2021 r.

Sąd Okręgowy ustalił, że ubezpieczona A. I. ur. [...] 1961 r., wnioskiem z 8 lipca 2021 r. wystąpiła do organu rentowego o przyznanie jej prawa do emerytury. Ubezpieczona od 1 maja 1979 r. do 20 stycznia 1986 r. podlegała ubezpieczeniom społecznym z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę. Niemiecka instytucja ubezpieczeniowa Deutsche Rentenversicherung [...] potwierdziła nieograniczony pobyt ubezpieczonej na terenie Niemiec od 24 stycznia 1986 r. Prawo do podstawowej emerytury z niemieckiego systemu emerytalnemu będzie

ubezpieczonej przysługiwało od 1 maja 2028 r., a prawo do wcześniejszej emerytury najwcześniej od 1 listopada 2024 r., jeśli spełnione zostaną wymogi kwalifikacyjne. Decyzją z 6 kwietnia 2022 r. organ rentowy odmówił wnioskodawczyni prawa do emerytury, ponieważ w sprawie zastosowanie ma umowa między Polską Rzeczpospolitą Ludową a Republiką Federalną Niemiec z 9 października 1975 r. o zaopatrzeniu emerytalnym i wypadkowym, która obowiązuje od 1 maja 1976 r.

Sąd Okręgowy podniósł, że uwarunkowania historyczne doprowadziły do zmiany sytuacji migrujących pracowników i okoliczność ta wywołała konieczność dostosowania przepisów do zachodzących zmian społecznych i politycznych. Wyrazem powyższego była umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o zabezpieczeniu społecznym z 8 grudnia 1990 r. (Dz.U. 1991 r. Nr 108, poz. 468; dalej jako „umowa z 1990 r.”) W artykule 27 ust. 2 wskazano, że niniejsza umowa nie narusza roszczeń i uprawnień, nabytych do 1 stycznia 1991 r. w jednej z umawiających się stron na podstawie umowy z 9 października 1975 r. między Polską Rzeczpospolitą Ludową a Republiką Federalną Niemiec o zaopatrzeniu emerytalnym i wypadkowym tak długo, jak te osoby, także po 31 grudnia 1990 r. będą mieszkać na terytorium tej umawiającej się strony. Obowiązywanie przepisów umowy z 1975 r. jest wynikiem regulacji zawartej w art. 8 ust. 1 rozporządzenia nr 883/2004 i w załączniku II do tego rozporządzenia, zgodnie z którym rozporządzenie zastępuje wszelkie konwencje wchodzące w jego zakres, dotyczące ubezpieczeń społecznych, mające zastosowanie między Państwami Członkowskimi. Pewne przepisy konwencji dotyczące ubezpieczeń społecznych zawartych między Państwami Członkowskimi przed terminem stosowania ww. rozporządzenia stosuje się jednak nadal, pod warunkiem, że są bardziej korzystne dla beneficjentów lub jeżeli wynikają ze szczególnych okoliczności historycznych, a ich skutki są ograniczone w czasie. Aby te przepisy były nadal skuteczne prawnie, muszą być ujęte w załączniku II. Jeżeli z przyczyn obiektywnych, nie jest możliwe rozszerzenie niektórych z tych przepisów na wszystkie osoby, do których stosuje się rozporządzenie, to jest to określone w sposób wyraźny. Zgodnie z załącznikiem II do ww. rozporządzenia nr 883/2004 umowa polsko- niemiecka z 1975 r. obowiązuje zgodnie z warunkami i zakresem

określonym w art. 27 ust. 24 późniejszej umowy polsko-niemieckiej z 1990 r., nakazującej zachowanie na podstawie umowy z 1975 r. statusu prawnego osób, które zamieszkały na terytorium Niemiec lub Polski przed 1 stycznia 1991 r. i które nadal zamieszkują na tym terytorium. Zgodnie z art. 27 ust. 2 umowy polsko-niemieckiej z 1990 r., umowa nie narusza roszczeń i uprawnień nabytych do 1 stycznia 1991 r. w jednej z umawiających się stron na podstawie umowy z 1975 r. tak długo, jak te osoby, także po 1 stycznia 1990 r. będą mieszkać na terytorium tej umawiającej się strony.

Sąd pierwszej instancji, powołując się na orzecznictwo Sądu Najwyższego podniósł, że polska instytucja może ustalić prawo do emerytury na podstawie okresów ubezpieczenia przebytych w Polsce, pomimo dalszego zamieszkiwania w Niemczech, jeżeli w świadczeniu pobieranym w kraju zamieszkiwania nie uwzględniono tych okresów. Nie można pozbawić osoby zmieniającej miejsce zamieszkania przed 1 stycznia 1991 r. możliwości uzyskania prawa do emerytury z uwzględnieniem okresów ubezpieczenia, zatrudnienia lub zrównanych z nimi, przypadających przed datą tej zmiany.

W ocenie Sądu Okręgowego, nie można pozbawiać wnioskodawczyni prawa do świadczenia, do którego prawo nabyła *ex lege* z polskiego systemu ubezpieczeń, z tej jedynie przyczyny, że zamieszkuje ona obecnie na terenie Niemiec. Trzeba mieć na uwadze, że każde z państw posiada własne przepisy dotyczące nabywania prawa do emerytury. Zgodnie z oświadczeniem niemieckiej instytucji ubezpieczeniowej, skarżąca najwcześniej nabędzie prawo do emerytury z tej instytucji 1 listopada 2024 r., o ile spełni przesłanki do wcześniejszej emerytury. Natomiast według prawa polskiego ubezpieczona prawo do emerytury nabyła wraz z ukończeniem 60 roku życia (24 października 2021 r.). Zgodnie bowiem z art. 24 ust. 1 ubezpieczonym urodzonym po 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku emerytalnego wynoszącego co najmniej 60 lat dla kobiet, z zastrzeżeniem art. 46, 47, 50, 50a, 50e i 1 84. Odmowa prawa do świadczenia z polskiego systemu zabezpieczenia społecznego, zdaniem Sądu pierwszej instancji, prowadziłaby o pokrzywdzenia ubezpieczonej, która wedle polskich przepisów nabyła prawo do emerytury. Okresy ubezpieczenia przebyte w Polsce przed przesiedleniem się do Niemiec musiałyby być uznane przez niemiecką instytucję

ubezpieczeniową jako okresy niemieckie, aby skutecznie pozbawić ubezpieczonej prawa do emerytury z polskiego systemu ubezpieczeń.

Na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Elblągu, Sąd Apelacyjny w Gdańsku, wyrokiem z 23 listopada 2023 r., oddalił apelację.

Sąd drugiej instancji podniósł, że wobec sformułowania w apelacji wyłącznie zarzutów naruszenia prawa materialnego, za podstawę swego orzeczenia przyjął stan faktyczny ustalony przez Sąd Okręgowy, w szczególności w zakresie przebiegu podlegania ubezpieczeniom społecznym. Odwołująca się przesiedliła się do Niemiec i mieszka w tym kraju od 24 stycznia 1986 r. Wnioskodawczyni 8 lipca 2021 r., za pośrednictwem niemieckiego organu rentowego, złożyła wniosek o emeryturę. Niemiecka instytucja ubezpieczeniowa Deutsche Rentenversicherung [...] potwierdziła nieograniczony pobyt ubezpieczonej na terenie Niemiec od 24 stycznia 1986 r. wskazując, że prawo do podstawowej emerytury z niemieckiego systemu emerytalnego będzie jej przysługiwało od 1 maja 2028 r., a prawo do wcześniejszej emerytury najwcześniej od 1 listopada 2024 r., jeśli spełnione zostaną wymogi kwalifikacyjne.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, znaczenie w sprawie ma data nabycia uprawnień emerytalnych. Odwołująca się nabyła je, zgodnie z prawem polskim, 24 października 2021 r.

W sprawie istota sporu dotyczyła zastosowania w stosunku do wnioskodawczyni, która od 24 stycznia 1986 r. mieszka na terenie Niemiec, odpowiednich przepisów prawa, która to kwestia miała wpływ na jej roszczenie.

Zdaniem sądu drugiej instancji założenie, że podstawę prawną uprawnień emerytalnych dla wszystkich osób, które przesiedliły się do Niemiec przed 1 stycznia 1991 r. zamyka wyłącznie umowa z 9 października 1975 r. i zasada terytorialności nie jest uprawnione ze względu na zmianę przyjętą w umowie z 8 grudnia 1990 r. Chodzi o art. 27 ust. 2 tej umowy i określone wówczas zawężenie kręgu objętych pierwszą umową z 9 października 1975 r. tylko do tych osób, które nabyły uprawnienia emerytalne przed 1 stycznia 1991 r. Tak wynika z pierwszego zdania art. 27 ust. 2 umowy z 8 grudnia 1990 r. – *„Niniejsza umowa nie narusza roszczeń i uprawnień, nabytych do 1 stycznia 1991 r. w jednej z Umawiających się Stron na podstawie Umowy z 9 października 1975 r. między Polską*

Rzeczpospolitą Ludową a Republiką Federalną Niemiec o zaopatrzeniu emerytalnym i wypadkowym („umowa z 1975 r.”) tak długo, jak te osoby, także po 31 grudnia 1990 r., będą mieszkać na terytorium tej Umawiającej się Strony”. Zdanie drugie art. 27 ust. 2 umowy z 8 grudnia 1990 r. odnosi się do osób objętych zdaniem pierwszym - *„W odniesieniu do roszczeń tych osób w zaopatrzeniu emerytalnym i wypadkowym nadal obowiązują postanowienia Umowy z 1975 r. w tym wypadku dla warunków powstania roszczenia i wysokości świadczenia właściwe są przepisy prawne obowiązujące w odnośnym miejscu zamieszkania dla okresów ubezpieczenia i wypadków przy pracy (chorób zawodowych), które tam zostały przebyte lub powstały”.* Na tej podstawie zastosowanie ma art. 4 umowy z 1975 r., co nie oznacza, że zdanie drugie art. 27 ust. 2 ma samodzielne znaczenie, bo nie może być sprzeczne z regulacją ujętą w zdaniu pierwszym tego przepisu. Czyli nie ogranicza stosowania innego prawa do tych, którzy uprawnienia emerytalne nabyli po 31 grudnia 1990 r. Uprawnione jest zatem stwierdzenie, że do osób objętych umową z 1975 r., które nabyły uprawnienia emerytalne po 31 grudnia 1990 r. zastosowanie ma umowa z 1990 r. i powszechne regulacje unijne dotyczące koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego. Rozporządzenie nr 883/04 z 29 kwietnia 2004 r. generalnie zastępuje więc konwencje dotyczące ubezpieczeń społecznych (art. 8). Umowę z 1975 r. stosuje się nadal, lecz zgodnie z warunkami i zakresem określonym w umowie z 1990 r. Po wtóre umowa z 1975 r. nie przeniosła krajowego prawa emerytalnego do drugiego państwa, lecz określiła tylko pewne reguły zależne od zmiany miejsca zamieszkania i dalszego zamieszkiwania (art. 4). Organ niemiecki nie określa okresów emerytalnych wedle prawa polskiego i odwrotnie.

Sąd Apelacyjny podniósł, że odwołującej się instytucja niemiecka nie ustaliła prawa do emerytury według prawa niemieckiego i przy uwzględnieniu okresów ubezpieczenia w Polsce przed jej przesiedleniem się na podstawie art. 4 umowy z 1975 r., albowiem prawo do podstawowej emerytury z niemieckiego systemu emerytalnemu przysługuje ubezpieczonej od 1 maja 2028 r., a prawo do wcześniejszej emerytury najwcześniej od 1 listopada 2024 r., jeśli spełni wymagane przesłanki nabycia do niej prawa, zaś pozwany odmówił odwołującej się prawa do emerytury, co oznacza, że odwołująca się jako osoba, która weszła w stosunki

transgraniczne znalazła się w gorszym położeniu niż inne osoby uprawnione do emerytury powszechnej, których sytuacja nie wykazuje żadnych elementów transgranicznych. W rezultacie, zdaniem Sądu Apelacyjnego należało przyjąć, że dla odwołującej się w związku z jej przesiedleniem bardziej korzystne z punktu widzenia czasu wypłacania świadczeń (ze względu na różny wiek emerytalny w obu systemach prawa) jest ustalenie emerytury w Polsce i jej wyliczenie z tytułu polskich okresów ubezpieczenia.

Od wyroku Sądu Apelacyjnego skargę kasacyjną wniósł organ rentowy. Skarżący zaskarżył wyrok w całości i wniósł o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd Apelacyjny ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku w całości oraz orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie odwołania ubezpieczonej od zaskarżonej decyzji organu rentowego oraz zasądzenie od odwołującej się na rzecz organu rentowego kosztów postępowania przed Sądem Najwyższym, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych;

W podstawach skargi kasacyjnej skarżący zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego tj. art. 8 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z 29 kwietnia 2004r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, art. 4 ust. 1 i ust. 2 umowy z 1975 r., art. 3 ust. 1 lit. d i art. 10 rozporządzenia nr 883/2004 w związku z art. 288 zdanie drugie Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej z 25 marca 1957 r., art. 5 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z 16 września 2009 r., art. 48 TSUE, art. 24 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (zwanej „ustawą emerytalną”).

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący powołał się na jej oczywistą zasadność (art. 398⁹§ 1 pkt 4 k.p.c.), twierdząc, że zaskarżony wyrok w sposób oczywisty narusza przepisy prawa materialnego powołane w petitum skargi. Skarżący wskazał, że w szczególności, wyraźnie widoczny, bez pogłębionej analizy prawnej, jest błąd Sądu drugiej instancji polegający na uznaniu, że do ubezpieczonej nie ma zastosowania umowa z 1975 r.

Dalej skarżący podniósł, że Sąd Apelacyjny naruszył prawo materialne przez nieuprawnione niezastosowanie przepisów art. 8 ust. 1 rozporządzenia 883/2004 i

przepisów załącznika II do tego rozporządzenia a w konsekwencji przepisów art. 4 ust. 1 i ust. 2 umowy z dnia 1975 i art. 27 ust. 2-4 umowy z 1990 r. Mimo, że zastosowanie umowy z 1975 r. wynika wprost z powołanych przepisów oraz istnieje już ugruntowane stanowisko Sądu Najwyższego w zakresie stosowania tych przepisów. Skarżący podniósł, że przepisy rozporządzeń unijnych mają zasięg ogólny i są bezpośrednio stosowane we wszystkich Państwach Członkowskich, z pierwszeństwem przed przepisami krajowymi (art. 288 Traktatu o Funkcjonowaniu UE). W niniejszej sprawie nie można było bez naruszenia prawa, pominąć tych przepisów i umowy z 1975 r. Działanie takie jest niedopuszczalne szczególnie z uwagi na to, że strona niemiecka potwierdziła, że ubezpieczona przesiedliła się na stałe do Niemiec i stale tam zamieszkuje od 24 stycznia 1986 r. (tak Sąd Najwyższy w wyroku z 14 marca 2017 r., II UK 19/16). Dalej skarżący podniósł, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że osoba, która przed 1 stycznia 1991 r. przesiedliła się do Republiki Federalnej Niemiec i nadal tam mieszka nie ma prawa do polskiej emerytury (postanowienie Sądu Najwyższego z 8 kwietnia 2014 r., II UK 427/13). Wobec tego do ubezpieczonej A.I., w ustalonym stanie faktycznym sprawy, znajduje zastosowanie umowa z 1975 r. Stwierdzenie przez Sąd Apelacyjny, że do ubezpieczonej nie stosuje się umowy z 1975 r. stanowi, w ocenie organu rentowego, oczywiste naruszenie prawa, które przemawia za przyjęciem skargi do rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie spełnia wymagań kwalifikujących przyjęcie jej do rozpoznania.

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Wypada również dodać, że zgodnie z art. 398⁴ § 2 k.p.c., określającym wymogi formalne skargi kasacyjnej, powinna ona zawierać wyodrębniony wniosek o przyjęcie do

rozpoznania wraz z uzasadnieniem. Należy zatem stwierdzić, że wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie winno zawierać argumenty świadczące o tym, że w istocie, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Skarga kasacyjna nie jest bowiem (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia.

Przez oczywistą zasadność skargi kasacyjnej w ujęciu art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. rozumie się sytuację, w której zaskarżone orzeczenie sądu drugiej instancji w sposób ewidentny narusza konkretne przepisy prawa. Oczywiste naruszenie prawa powinno być rozumiane jako widoczna od razu, bez potrzeby dokonywania pogłębionej analizy jurystycznej, sprzeczność wykładni lub stosowania prawa z brzmieniem przepisów albo powszechnie przyjętymi regułami interpretacji (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107; z 25 lutego 2008 r., I UK 339/07, LEX nr 453109; z 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPiUS 2002 nr 20, poz. 494; z dnia 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNP 2003 nr 18, poz. 437; z 8 marca 2002 r., I PKN 341/01, OSNP 2004 nr 6, poz. 100 oraz wyrok Sądu Najwyższego z 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616). Oznacza to, że we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, jak i w jego uzasadnieniu, niezbędne jest powołanie konkretnych przepisów prawa, z którymi wyrok sądu drugiej instancji jest w oczywisty sposób sprzeczny (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 30 listopada 2012 r., I UK 414/12, LEX nr 1675171). Przyjmuje się, że nie spełnia tych wymagań odwołanie się do podstaw kasacyjnych i opatrzenie zawartego tam zarzutu dodatkowo określeniem rażącego, czy ewidentnego, jeżeli nie zostanie wykazane, w czym przejawia się oczywistość wydania wadliwego orzeczenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 5 lutego 2014 r., III PK 86/13, LEX nr 1644571; z 20 sierpnia 2014 r., II CSK 77/14, LEX nr 1511117; z 11 kwietnia 2018 r., III UK 98/17, LEX nr

2497587). Chodzi zatem o taką sytuację, gdy nie tylko zgłoszony zarzut naruszenia przepisu prawa jest słuszny, ale także stwierdzona nieprawidłowość jest tego rodzaju, że powoduje jaskrawą wadliwość zaskarżonego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 13 kwietnia 2016 r., V CSK 622/15, LEX nr 2057365).

Wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania w niniejszej sprawie nie spełnia wyżej wymienionych przesłanek.

Odpowiadając na zarzuty skarżącego podniesione w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania należy rozpocząć od przypomnienia, jak kształtowało się obecnie ugruntowane już i jednolite stanowisko Sądu Najwyższego, dotyczące stosowania umowy zawartej 9 października 1975 r. między Polską Rzeczpospolitą Ludową a Republiką Federalną Niemiec o zaopatrzeniu emerytalnym i wypadkowym. W powołanym w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania postanowieniu z 8 kwietnia 2014 r. (w sprawie II UK 427/13, LEX nr 164433) Sąd Najwyższy przekazał powiększonemu składowi Sądu Najwyższego do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne przez sformułowanie odpowiedzi na pytanie czy nabywa prawo do polskiej emerytury po 1 stycznia 1991 r., osoba, która przed tą datą przesiedliła się do Republiki Federalnej Niemiec i nadal tam zamieszkuje. W motywach tego orzeczenia Sąd Najwyższy wskazał, że potrzeba przedstawienia zagadnienia prawnego wynika z konieczności wyeliminowania sytuacji, w której doszłoby do rozbieżności w orzecznictwie Sądu Najwyższego, bowiem w wyroku z 20 stycznia 2010 r., w sprawie II UK 152/09, Sąd Najwyższy przyjął taką wykładnię prawa, że uznał, że umowa z 1975 r. nie ma zastosowania do osób, które uprawnienie emerytalne nabyły po 31 grudnia 1990 r., choćby przed tą datą zamieszkały na terytorium Niemiec. Zdaniem Sądu Najwyższego przekazującego pytanie prawne jest przeciwnie, gdyż przesiedlenie się do Niemiec przed tą datą powoduje, że strona niemiecka przyznaje emeryturę wedle prawa niemieckiego i zalicza do niej okresy przebyte w Polsce, tak jak przebyte w Niemczech (na zasadzie terytorialności). Bez znaczenia jest data nabycia uprawnień emerytalnych oraz fakt czy cały wymagany staż emerytalny, czy tylko jego część, został wypracowany w Polsce. Zgodnie z umową z 1975 r. osoba, która przesiedliła się do Niemiec przed 1 stycznia 1991 r. i nadal tam zamieszkuje

nie uzyska emerytury w Polsce. Zważywszy na późniejsze orzeczenia Sądu Najwyższego, stanowisko wyrażone w orzeczeniu z 8 kwietnia 2014 r. (II UK 427/13) należy uznać za odosobnione.

Sąd Najwyższy w składzie siedmioosobowym w postanowieniu z 17 września 2014 r. (II UZP 2/14, LEX nr 1537559), wydanym na skutek zagadnienia prawnego przekazanego do rozstrzygnięcia powiększonemu składowi Sądu Najwyższego postanowieniem z 8 kwietnia 2014 r. (II UK 427/13) stwierdził, że osoby, które osiągnęły w Polsce okresy ubezpieczenia wystarczające do uzyskania praw emerytalnych na podstawie prawa polskiego i przed 1 stycznia 1991 r. przesiedliły się do Niemiec w rozumieniu umowy między Polską Rzeczpospolitą Ludową a Republiką Federalną Niemiec o zaopatrzeniu emerytalnym i wypadkowym z 9 października 1975 r. (Dz.U. z 1976 r. Nr 16, poz. 101 ze zm.), mogą nabyć prawo do świadczeń z polskiego systemu ubezpieczenia społecznego, jeżeli okresy te nie zostały uwzględnione dla celów ustalania prawa do emerytury w Niemczech. Miejsca zamieszkania w ujęciu art. 4 ust. 3 umowy z 9 października 1975 r. nie należy traktować jako przesłanki prawa do świadczeń, lecz jako warunek realizacji praw emerytalnych przyznanych na podstawie ust. 1 i 2 tego przepisu przez czas zamieszkiwania na terytorium państwa, którego instytucja ubezpieczeniowa ustaliła emeryturę. Ustalenie prawa do świadczeń przez polską instytucję ubezpieczeń społecznych nie tamuje samo dalsze zamieszkiwanie w Niemczech, lecz towarzyszące temu pobieranie świadczeń przyznanych przez instytucję miejsca zamieszkania z tytułu okresów ubezpieczenia w Polsce. Uwzględniając, że prawo do emerytury powstaje *ex lege*, Sąd Najwyższy za uzasadnione uznał stanowisko, że osoby, które osiągnęły w Polsce okresy ubezpieczenia wystarczające do uzyskania praw emerytalnych na podstawie prawa polskiego i przesiedliły się do Niemiec przed 1 stycznia 1991 r., mogą nabyć prawo do świadczeń z polskiego systemu ubezpieczenia społecznego, w którym miejsce zamieszkania nie jest przesłanką prawa. Osoba, która zmieniła miejsce zamieszkania w rozumieniu umowy z 1975 r., nie jest zatem pozbawiona możliwości uwzględnienia w ustalaniu jej uprawnień emerytalnych okresów ubezpieczenia, zatrudnienia lub zrównanych z nimi przypadających przed tą

zmianą. Pogląd ten został następnie w pełni podzielony przez Sąd Najwyższy w wyroku z 14 stycznia 2015 r. (II UK 427/13, LEX nr 1622314).

Stanowisko to jest konsekwentnie podtrzymywane również w najnowszym orzecznictwie Sądu Najwyższego (zob. postanowienie z 15 grudnia 2020 r., III UK 561/19, LEX nr 3162702), w którym wyjaśniono, że podstawę prawną uprawnień emerytalnych dla wszystkich osób, które przesiedliły się do Niemiec przed 1 stycznia 1991 r. nie zamyka wyłącznie umowa z 9 października 1975 r. i zasada terytorialności (dalszego tam zamieszkania) ze względu na zmianę przyjętą w drugiej umowie z 8 grudnia 1990 r. Chodzi o art. 27 ust. 2 tej umowy i określone wówczas zawężenie kręgu objętych pierwszą umową z 9 października 1975 r. tylko do tych osób, które nabyły uprawnienia emerytalne przed 1 stycznia 1991 r. Tak wynika z pierwszego zdania art. 27 ust. 2 umowy z 8 grudnia 1990 r. – *„Niniejsza umowa nie narusza roszczeń i uprawnień, nabytych do dnia 1 stycznia 1991 r. w jednej z Umawiających się Stron na podstawie Umowy z 9 października 1975 r. między Polską Rzeczpospolitą Ludową a Republiką Federalną Niemiec o zaopatrzeniu emerytalnym i wypadkowym (Umowa z 1975 r.), tak długo, jak te osoby, także po dniu 31 grudnia 1990 r., będą mieszkać na terytorium tej Umawiającej się Strony”*. Zdanie drugie art. 27 ust. 2 umowy z 8 grudnia 1990 r. odnosi się do osób objętych zdaniem pierwszym – *„W odniesieniu do roszczeń tych osób w zaopatrzeniu emerytalnym i wypadkowym nadal obowiązują postanowienia Umowy z 1975 r.; w tym wypadku dla warunków powstania roszczenia i wysokości świadczenia właściwe są przepisy prawne obowiązujące w odnośnym miejscu zamieszkania dla okresów ubezpieczenia i wypadków przy pracy (chorób zawodowych), które tam zostały przebyte lub powstały”*. Na tej podstawie zastosowanie ma art. 4 umowy z 1975 r., co nie oznacza, że zdanie drugie art. 27 ust. 2 ma samodzielne znaczenie, bo nie może być sprzeczne z regulacją ujętą w zdaniu pierwszym tego przepisu. Czyli nie ogranicza stosowania innego prawa do tych osób, które uprawnienia emerytalne nabyły po 31 grudnia 1990 r. Uprawnione jest zatem stwierdzenie, że do osób objętych umową z 1975 r., które nabyły uprawnienia emerytalne po 31 grudnia 1990 r. zastosowanie ma umowa z 1990 r. i powszechne regulacje unijne dotyczące koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego. Rozporządzenie nr 883/2004 z 29 kwietnia 2004 r. generalnie

zastępuje więc wcześniejsze regulacje dotyczące ubezpieczeń społecznych (art. 8). Umowę z 1975 r. stosuje się nadal, lecz zgodnie z warunkami i zakresem określonym w późniejszej umowie z 1990 r.

Umowa z 1975 r. nie stanowi zatem przeszkody prawnej do ustalenia emerytury na podstawie okresów pracowniczego zatrudnienia, które nie zostały uwzględnione jako okresy ubezpieczenia społecznego w drugim państwie. Dalsze zamieszkiwanie w Niemczech nie wyłącza zatem stosowania aktualnych przepisów o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego.

W zaskarżonej sprawie okoliczność bezsporną stanowił ustalony przez sądy obu instancji i niekwestionowany fakt, wiążący Sąd Najwyższy (art. 398³ § 3 k.p.c.) że odwołująca się do dnia wydania decyzji w niniejszej sprawie nie nabyła prawa do żadnych świadczeń emerytalnych w niemieckim systemie ubezpieczeń i do 2028 r. nie nabędzie prawa do emerytury w powszechnym wieku emerytalnym.

Mając na uwadze powyższe, przy uwzględnieniu poczynionych w sprawie ustaleń faktycznych, zasadnym było przyjęcie przez Sąd Apelacyjny, zaprezentowanej w uzasadnieniu argumentacji prawnej. Analiza uzasadnienia zaskarżonego wyroku, w braku zaoferowania przez skarżącego odpowiedniego uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie pozwalała przyjąć, że zachodzi oczywista zasadność skargi kasacyjnej w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.

Stwierdzając zatem, że nie zachodzą przesłanki, pozwalające na przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c.

[a.ł]